

NİHAYET! MUTLULUK.

Yıl 2022. Zamanın Yarattığı Tahribatın Acısına Dayanma Çabam.

Dag Solstad (1941-2025) Edebiyat dünyasına 1965'te yayımladığı öykü kitabıyla girdi. O tarihten sonra yayımladığı pek çok roman, öykü kitabı, oyun ve deneme kitabıyla ülkesi Norveç'in ve Kuzey Avrupa'nın en önemli yazarlarından biri haline geldi; ayrıca 1982-1998 yılları arasında Jon Michelet'le birlikte dünya futbol şampiyonaları üzerine beş kitap kaleme aldı.

Solstad, ülkesinin en prestijli edebiyat ödülllerinden Norveçli Eleştirmenler Ödülü'nü üç kere kazanmanın yanı sıra, Kuzey Avrupa Edebiyat Ödülü'nün de sahibi olmuştur.

Başlıca kitapları: *Irr! Grønt!* (1969), *Roman* 1987 (1987), *Elleve roman, bok atten* (1992), *On Birinci Roman, On Sekizinci Kitap*, çev. Banu Gürsaler Syvertsen, YKY, 2022), *Genanse og verdighet* (1994; *Mahcubiyet ve Haysiyet*, çev. Banu Gürsaler Syvertsen, YKY, 2018), *Professor Andersens natt* (1996; *Profesör Andersen'in Gecesi*, çev. Banu Gürsaler Syvertsen, YKY, 2021), *T. Singer* (1999; *T. Singer*, çev. Deniz Canefe, Jaguar Kitap, 2021), *Armand V. Fotnoter til en uutgravd roman* (2006).

Banu Gürsaler Syvertsen 1956 yılında İzmir'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde Sosyoloji lisansüstünü bitirdikten sonra eğitimine Oslo'da devam etmek üzere 1981 yılında Norveç'e yerleşti. Norveç Radyo Televizyon Kurumu'nda radyo ve televizyonda, daha sonra web sayfalarında haber, kültür ve çocuk programları yapımcısı ve sunucusu olarak yirmi beş yıl görev yaptı. Çeşitli kültür projelerinde çalıştı, Türkçe öğretmeyi hedefleyen on altı dizilik *Merhaba* adlı radyo programını hazırladı, Nâzım Hikmet ve Sevim Burak'ın iki yaptığını çevirip televizyona ve sahneye uyarladı. 1991 yılından bu yana Norveç'ten Türkçeye otuz kitap çevirdi. Oslo'da yaşıyor.

Yayımlanan çevirileri: Henrik Ibsen'den *Yaban Ördeği* (2025), Dag Solstad'dan *Akıl Almaz Olanı Anlatma Girişimi* (2025), Bjørn Hansen'e *Dair Üçüncü ve Son Roman* (2024), 17. *Roman* (2023), *On Birinci Roman On Sekizinci Kitap* (2022), *Profesör Andersen'in Gecesi* (2021), *Lise Öğretmeni Pedersen'in Ülkemize Musallat Olan Büyük Siyasi Uyanışa Dair Anlatısı* (2020), *Mahcubiyet ve Haysiyet* (2018), Frode Grytten'den *Nils Vik'in Öldüğü Gün* (2025), Jon Fosse'den *Beyazlık* (2025), Jon Fosse'den *Melankoli I-II* (2023), *Üçleme* (2021), Karl Ove Knausgaard'dan *Özlem Tuvale Sıgıyıyor* (2025), Linn Ullmann'dan *Genç Kız* 1983 (2025), Per Petterson'dan *Sibirya Hayali* (2022), *Benim Durumumdaki Erkekler* (2020), *Reddediyorum* (2014), Ingvar Ambjørnsen'den *San Sebastian'da Hüzün* (2019), *Gece Gündüzü Düşlüyor* (2016), *Tavandaki Kukla* (2002), *İnsan Postuna Bürünmüş Köpek* (1994), *Beyaz Zenciler* (1991), Hedvig Montgomery'den *Keşif Yılları* (2021), *Anne Baba Sihri* (2019), Hilde Østby'den *Aşk ve Özlem Ansiklopedisi* (2017), Axel Jensen'den *İkarus* (2015), Margit Walsø'den *Sevgili Voltaire* (2014), Selma Aarø Lønning'den *Elvira Madigan'ın Kayıp Parmağı* (2013), Levi Henriksen'den *Kar Yağacak* (2012), Knut Hamsun ve H.C. Andersen'den *İstanbul'da İki İskandinav Seyyah* (1993), Norveçli şair Johanna Swartz ile birlikte Nâzım Hikmet şiir seçkisi *Jeg levde som et menneske på jorden* (1990).

Dag Solstad'ın
YKY'deki kitapları

- Mahcubiyet ve Haysiyet (2018)
Lise Öğretmeni Pedersen'in Ülkemize Musallat Olan
Büyük Siyasi Uyanışa Dair Anlatısı (2020)
Profesör Andersen'in Gecesi (2021)
On Birinci Roman, On Sekizinci Kitap (2022)
17. Roman (2023)
Bjørn Hansen'e Dair Üçüncü ve Son Roman (2024)
Akıl Almaz Olanı Anlatma Girişimi (2025)
Nihayet! Mutluluk.
Yıl 2022. Zamanın Yarattığı Tahribatın
Acısına Dayanma Çabam. (2026)

DAG SOLSTAD

Nihayet! Mutluluk.

Yıl 2022. Zamanın Yarattığı Tahribatın
Acısına Dayanma Çabam.

Roman

Norveççeden çeviren
Banu Gürsaler Syvertsen

YAPI KREDİ YAYINLARI

Nihayet! Mutluluk.

Yıl 2022. Zamanın Yarattığı Tahribatın
Acısına Dayanma abam.

Zor olacak, anlıyorum, hatta belki de imkânsız, ama bunu, edebi metinler üzerinde hafızama dayanarak çalıştığım son bir yıldır yaptığım gibi yapmam gerekecek. Gerçekten hatırladıklarım, evet, baskılanarak unutma perdesinin gerisine itilenler arasından belirenlerle en başından başlayıp ta ki bir yerde durana dek adım ilerlemek, sonra da neden devam edemediğimi açıklayarak metni şu anki haliyle, yani 28 Temmuz 2022 Perşembe günü geldiği noktada bitirmek. Aslında ilk ve tamamen farklı olan taslağa çok daha önce başlanmıştı; sanırım 2022 yılının Nisan ayında Paskalya döneminde, ama biraz daha da eskilerde 2021 yılının Aralık ayında da başlanmış olabilir, tam olarak hatırlamıyorum.

Ama her şey muhteşem bir fikir olarak başladı. Bu fikre göre hayatımın doğduğum andan on bir on iki yaşına, yani 1952-1953 yıllarına kadar olan bölümünü kapsayan bir otobiyografi yazacaktım. Bu otobiyografinin 1953 yılında bitecek olması da gayet doğaldı çünkü babam o yıl, 29 Ocak 1953'te ölmüş ve böylelikle de hayatımda bir dönem kapanmıştı. Her şey çocukluğuma ait açığa çıkmamış, bastırılmış bir şeyin içimde yeniden belirmesiyle başladı. Çocukluğumun belli bir anında aslında komünist olduğumu fark ettiğimi hatırladım, bunu dünyada en çok değer verdiğim kişi olan babama asla söylememeliydim çünkü bundan hoşlanmazdı ve ben de (yani on bir yaşındaki çocuk) bundan kaçınmalıyım. İşte bu düşünce, yazmayı planladığım kapsamlı otobiyografik edebi makalenin çıkış noktasını oluşturuyordu. O zamanlar on bir yaşındaydım, bunu kolayca kanıtlayabilirim. Yakın bir tarihte, 2021 yılının Aralık ya da 2022 yılının Nisan ayında bu düşünceyi yine muhteşem bir fikir olarak görüyor ve bunun iki yüz sayfayı aşacak bir otobiyografik kitap olacağını hayal ediyordum. Ama şunu da çok net olarak hatırlıyorum ki o bastırılmış gerçek, yani on bir yaşındayken komünist oluşum bana inanılmaz ve hatta çok şaşırtıcı geliyordu. Bu nasıl mümkün olabilirdi? Geçmişimde ya da yetişme tarzımda buna yol açacak hiçbir şey yoktu. Ben bir savaş

çocuğuydum, 1941 yılında anavatanım Norveç Alman işgali altındayken Sandefjord kentinde doğmuştum. Ailem Sandefjord'da küçük bir bakkal dükkânı işletiyordu. O yıllarda, Naziler tarafından yönetilen Norveç'te Sandefjord'un merkezinde en az on bakkal vardı. O tarihlerde annemle babam kent merkezinin biraz dışında, tren yolunun Sandefjord'la Sandar belediyelerini ayırdığı sınırdan pek de uzak olmayan bir noktada, Dronningens Sokak 29 numaradaki bir evin ikinci katında kirada oturuyordu, evin tam karşısında belki de kentin tek oto tamircisi olan Sandefjord Oto vardı. Büyük ve kendine özgü bir bina olan Corneliussen Zıpkın Fabrikası da hemen yakınımızdaydı. Annemle babam Sandefjord'un yabancıydılar, kökleri Telemark bölgesine, Posgrunn ve Kragerø'ye uzanıyordu, ancak tanışıp nişanlandıktan sonra Tønsberg'e taşınmışlardı. Annemin ağabeyi Abraham, Nøtterøy'lü bir kızla evliymiş ve kızın babası Tønsberg merkezli balina avcılığı sektöründe faaliyet gösteren bir armatör şirketinin yöneticisiymiş. Bu sayede babama, Güney Georgia'daki* bir balina avcılığı istasyonunda cazip bir büro işi ayarlanmıştı. Babam 1930 sonbaharıyla 1931 yazı arasındaki, Antarktika kışının yalnızlığıyla geçen o dönemi, yeni bir balina avcısı ekibini 1931/32 sezonu için Atlas Okyanusu'nun güneyine götüren gemiler tarafından alınıp Vestfold'a geri getirildiği güne dek orada geçirmişti. Annemle babam evlendikten sonra para biriktirip, halihazırda çoğu Sandefjord'lu ailelerin işlettiği on bakkal dükkânı bulunan bir kentte sağlam bir ekonomik temele oturarak yönetecekleri bir bakkal dükkânı açmak üzere bir lokal kiralamışlar. Kent sınırının biraz dışında kalan Orelund'de yaşayan bir ailenin evinde kiracı olarak yaşarlarken 1932 yılında ağabeyim Cato dünyaya gelmiş. Aradan dokuz yıl geçtikten sonra 1941 yılında ikinci çocukları, yani Dag ismiyle vaftiz ettikleri ben doğmuştum. O tarihte benim de büyüdüğüm ev olan Dronningens Sokak 29 numarada, Bayan Olavsens'in kiracısı olarak yaşıyorlarmış. İkinci Dünya Savaşı ve işgal yıllarıydı ve ben sokağımızda oturanlardan kimin Nazi yanlısı olduğunu çok iyi biliyordum. Bizim sokakta iki kişiydiler. Bir de (çocuk adımlarımla) bizden birkaç dakikalık mesafede yaşayan ve benimle yaşıt iki oğlu olan Nazi yanlısı üçüncü

* Güney Georgia, Atlas Okyanusu'nun güneyinde, Falkland Adaları'nın 1200 km doğusunda yer alan bir adadır. Ada 1985'ten beri Güney Sandwich Adaları'yla birlikte yönetilen, Birleşik Krallık'a bağlı bir bölgedir. (ç. n.)

bir adam vardı. Bu çocukları kendi başıma bulmuş ve oyun arkadaşım yapmıştım. Yalnız bir şeyden çok emin olamıyorum. Belki de babaları Nazi yanlısı olan bu yaşlıtlarımla oynamam için beni gönderen annemle babamdı. Çünkü annemle babamın Rekord isimli bakkal dükkânının devamlı müşterisi olan bu adam aynı zamanda kentin Nazist belediye idari işler müdürüydü. Bu Nazi yanlısı idari işler müdürünün, annemle babamın küçük oğullarının bu çocuklarla oynamasına izin vermemesi halinde onlardan intikam almaya kalkışacak kadar acımasız bir Nazist olduğunu iddia edemem. Ne var ki adam bizim bakkal dükkânının devamlı müşterisi olduğundan annemle babam bir yandan onunla iyi geçinirken diğer yandan da araya mesafe koyardı. Sanırım çocukları kendim buldum, annemle babam da bunun farkına varınca Nazist belediye idari işler müdürünü gereksiz yere kızdırmamak için arkadaşlığımıza karışmadı. Bunlar 1944 yılında ben üç dört yaşındayken oluyordu ve ister inanın ister inanmayın daha o yaşlarda sokaklarda, Dronningens Sokak 29 numaralı evden uzakta kendi başıma gezinmeye alıştım! Çok iyi hatırladığım 1945 yılının ilkbahar aylarında da durum böyleydi. Aynı zaman dilimindeki kendi halimi de kesinlikle hatırlıyorum. Nazi yanlısı belediye idari işler müdürünün iki çocuğuyla (galiba ikizdi onlar, evet) keyifle oynadığım zamanlarda bile annem bir iş gününün sonunda dükkândan eve yiyecek taşımaktan yorulup da Nazi yanlılarının yaşadığı o iki evden birinin önünde durup soluklanmak istediğinde buna şiddetle karşı çıkar, orada duramayacağımızı söyler ve bizi görenler hakkımızda ne düşünür diye sorgulardım. Sokağın üçüncü Nazi yanlıysa bizim yan komşumuzdu, evlerimizi sadece alçak bir çit ayırıyordu. Evin erkeği polisti ve 1941'de polis teşkilatının "Nazileştirilmesi" sırasında, bir şekilde kaçamayan birçok polis gibi Nasjonal Samling'e* üye olmuştu. Polisin karısı ise dost canlısı anaç bir kadındı, ağabeyim Cato'yla aynı sınıfa giden bir oğulları vardı, bu ikisi iyi arkadaşta, hatta savaş sonrasında ortaokula devam ederken de arka-

* Milliyetçi Cephe diyebileceğimiz Nasjonal Samling (NS) 1933'te Vidkun Quisling tarafından kurulan bir siyasi partidir. 1934'ten sonra ideolojisi Nazizm ve faşizme yöneldi. Norveç'in işgali sırasında Quisling, Almanlarla işbirliği yaparak 1942'de bir NS hükümeti kurdu. Partinin varlığı 8 Mayıs 1945'te yapılan barış antlaşmasıyla sona erdi ve birçok üyesi vatana ihanet suçundan yargılandı. Parti lideri Quisling ve önde gelen parti üyeleri kurşuna dizildi, diğer üyelerse hapis cezasına çarptırıldı. (ç. n.)

daşlıklarını sürdürdüler. 8 Mayıs 1945 Cuma gününü, Dronningens Sokak 29 numaralı evin ikinci katındaki balkonumuzda Norveç bayrağını dalgalandırdığımız günü iyi hatırlıyorum, o gün komşu evde, yani Dronningens Sokak 31 numarada yas vardı, gizlice oraya gittiğimi hatırlıyorum, polisin karısı beni güler yüzle karşılamıştı, ağlıyor muydu yoksa yakınıyor muydu hatırlamıyorum ama polis kocasının salondaki kanepede boylu boyunca uzanmış halde inlediğini çok iyi hatırlıyorum. Daha önce de söylediğim gibi, Nazi yanlılarına hiç sempati beslemiyordum, savaşta yenilip toplumdun tamamen dışlanmış olsalar bile. Onların dışlanışının farkındaydım ama onlara acımak aklımın ucundan bile geçmiyordu, muhtemelen ortada bir ne yapacağını bilememe, bir kaybolmuşluk duygusu sezmişimdir ve bu da çocukça anlayışım gereği bende merhamet uyandırmış olabilir, ancak bunun insani bir sempatiyle hiç ilgisi yoktu. O yaşta bile bu konuda tutarlıydım. Bugün geriye baktığımda, yargılayıcı görünmemek için o insani merhametimi abartıyor olabilirim, eğer öyleyse bu, iş işten geçtikten sonra ortaya çıkan bir kendini adil göstermeye çalışma duygusudur. On on iki yaşındayken böyle bir duyguya sahip değildim; seksen bir yaşında da sahip değilim. Anlaşılabacağı üzere anne ve babamın tek derdi dükkânı yaşatmak ve mahallede yaşayan Nazi yanlılarını hem müşterileri olarak tutmak hem de araya mesafe koymaktı. Buna ek olarak ülkedeki gizli direniş faaliyetlerine katılıp katılmadıklarına dair en ufak bir bilgim yok, hatta babamın 1930'lu, 40'lı ve 50'li yıllarda astım olarak tanımlanan kronik rahatsızlığı nedeniyle bunu neredeyse imkânsız gördüğümü söylemeliyim. İster baba tarafından ister anne tarafından yakın akrabalarımın da herhangi bir gizli direniş hareketine karıştığını bilmiyorum. Annemin tek ağabeyi olan Abraham dayı ailemizin lise bitirme sınavını vermiş ilk bireyiydi, liseden sonra Oslo Üniversitesi'nde hukuk okumuş, ardından 1938-39 yıllarında avukat olarak Nøtterøy'e yerleşerek Tønsberg'de bir büro açmış ve İşçi Partisi'nden Nøtterøy İlçe Meclisi'ne seçilmişti, ne var ki kendisinden ya da başkalarından Abraham dayının direniş hareketinde aktif rol aldığına dair en ufak bir ima bile işitiğimi hatırlamıyorum. Annemin kız kardeşi Alice, Sandar'daki Fevang köyünden bir çiftçinin oğluyla evliydi. Sigurd eniştem oldukça büyük bir çiftlikten geliyordu ama "odelsgutt" yani çiftlik mirasını devralma hakkına sahip en büyük erkek evlat olmadığın-

dan 9 Nisan 1940'tan önceki ya da hemen sonraki günlerde teyzem Alice'le tanıştıkları sırada marangozluk yapıyormuş. Her ne kadar erken bir dönemde bazı Hıristiyanlığı yayma çalışmalarına katılmış olsa da eniştemin gizli direniş faaliyetlerine karıştığına dair bir bilğim yok. Elbette karışmış da olabilirdi ancak biz bunu bilemedik, çünkü savaşın bittiği günlerde böyle şeylerle övünmek pek hoş karşılanmıyordu. Bu durum diğer eniştelere birisi olan ve annemin en büyük ablası Magna'nın eşi Ole Løvås için de geçerliydi. Ole, Risør'ün kuzeyindeki iç bölgede, Gjerstad'da küçük bir bakkal dükkânı işletiyor, kendi küçük ve bağımsız dükkânına komşu olan güçlü Kooperatifler Birliği'nin satış mağazasına karşı direniyordu. Venstre Partisi'nin üyesiydi ve Skien'de yayımlanan *Varden* gazetesine aboneydi. Yaşadığı bölgede bulunan sayısız gölde oltayla balık avlardı, son derece tetikte duran, uyanık biriydi ve sıkı bir Nazi karşıtıydı. Yine de onun hakkında bile Alman işgali sırasında Norveç'te yaşanan illegal ve dramatik olaylara karıştığına dair hiçbir duyum alınmamıştı.

Babamın ailesi hakkında da savaş sırasında gösterilmiş kahramanlıklara dair anlatacak bir şey bulunmuyor. Porsgrunn'de kereste imalathanesi sahibi olan dedem 1903 yılında yaşadığı dramatik iflastan sonra ülkenin çeşitli yerlerinde, örneğin 1920'lerde Oslo'da, 1930'lardaysa Tønsberg'de çok sayıda bakkal açmış, dükkân ve kafe işletmişti. Dedem 1942 yılında 70 küsur yaşında öldü. Oğullarından Luis, balina avına çıkan gemilerde çalışmış, bir süre sonra da çiftlik satın alarak çiftçilik yapmaya başlamıştı, ortanca oğlu babam Ole'ydi, en küçükleri Sverre ise lise bitirme sınavını verdikten sonra Oslo Üniversitesi'nde sosyal ekonomi (ya da buna benzer bir şey) okumuştı. Ancak eğitimini tamamlamamıştı, bunun başlıca nedeni satranç ve gönülden bağlı olduğu ve tek bir milletvekili çıkarabilmiş ufacık bir partiye ait gazetenin mizah köşesini düzenlemek gibi farklı ilgi alanlarına odaklanmış olmasıydı. Sverre amcam Oslo'dan dönüp Tønsberg'e yerleşmiş, vergi dairesinde işe başlamış ve çocukluğunu geçirdiği evde oturmaya başlamıştı. Mutfağa bitişik küçücük bir odada yatıp kalkar, her akşam bu odadan çıkarak Hotel Klubben'de satranç oynamaya giderdi. Hepsinin savaş yıllarına ilişkin anlatacakları pek çok şey vardı, ben de bütün bu heyecanlı hikâyeleri can kulağıyla dinlerdim, ne var ki örgütlü direniş hareketiyle temas halinde olduklarına dair hiçbir şey duymadım.

Ailemin ve en yakın akrabalarımın Nazizmle ilişkisi böyleydi; Nazilere şiddetle karşıydılar ama bildiğim kadarıyla hiçbirinin tıpkı ülkedeki ve yaşadığım kentteki halkın büyük çoğunluğu gibi gizli ve aktif direniş hareketiyle bağlantıları yoktu. Bu nedenle çoğunluğun bir parçası olmak benim için olağan bir şeydi. Peki ama komünizme neden ilgi duymuştum? Bunun ortaya çıkışının tarihi 1951-52 yıllarına uzanıyor. Belirttiğim gibi, geçmişimde bunun böyle olmasını gerektirecek hiçbir şey yoktu. Bilakis, tam tersi. Ayrıca ailemin özgürlüğüne ve bağımsızlığına kavuşmuş bir Norveç'te normal bir yaşam sürmeye yönelik geleneksel kabullenişine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış da değildi. Hatta kendimi “komünist” gibi aykırı bir şey olarak adlandırmam gerektiği sonucuna vardığım için çok da utandığımı söyleyebilirim. Böyle bir düşünceye neden vardığıma ve bunun nereden geldiğine şaşırmadan edemiyorum. Evet, insan gerçekten merak ediyor, aslına bakarsanız aradan yıllar geçtikçe düpedüz unutmuştum bunları, geçen zaman içinde ergenliğe ulaştım, sonra yetişkin ve öğrenci, ardından yazar, sonrasında komünist oldum ve evet, Norveç kamuoyu tarafından İKP'li (İşçilerin Komünist Partisi Marksist-Leninist, Maoist fraksiyon) bir komünist yazar olarak tanındım, o zamandan beri öyle bilindim, hâlâ da öyleyim, ancak yaşlılık dönemi yazarlığımda, özellikle de son iki yılda, çocukluğumla ve çocukluk yıllarımdan hatırladıklarımınla, özellikle de çocukluğumun yazarlığım, sanatsal yaşamım, yani gerçek hayatım açısından ne ifade ettiği konusunda giderek daha çok meşgul oldum ve bu düşünceler yavaş yavaş bilincime sızarak beni bir bakıma tamamen değiştirdi, çünkü 2000 yılına, yani yaklaşık 60 yaşına kadar roman kahramanlarımın çocukluklarını yazmakla ilgilenmediğimi, çocukluğun geride bırakılmış bir evre olduğunu, bu konuda yapılacak bir şey olmadığını sürekli dile getirirdim, bir ana karakter ancak çocukluğu geride bırakıp yetişkinliğe adım attığında, kendi hayatını kurmaya başladığında benim bir sanatçı olarak ilgimi çekiyordu, bu anlayış yazarlık hayatım boyunca benim için –benim gibi bilinçli, çalışkan, çok tartışılan biri, bir muhalif, devrimci bir harekete bağlı, bizimki gibi bir demokraside kabul gören düşünce sınırının epey dışında duran bir yazar için– yol gösteren bir ilke olarak devam etti. (Şimdi bazıları bana İKP(m-l)'nin ihtişamlı döneminde, 1970'li, 80'li ve 90'lı yılların Norveç'ini “bizimki gibi bir demokrasi” diye

adlandırmayıp, gerçekte olduğu gibi, yani “Bu demokrasi dediğiniz şey kapitalist bir diktatörlüktür ve mutlaka yerine proletarya diktatörlüğü kurulmalıdır” diye konuştuğumu hatırlatacaktır; evet, doğru, o zamanlar öyleydi ve benim bugün ne düşündüğüme ya da yazdığuma bakılmaksızın muhtemelen bundan sonraki yüz yıllarda da böyle olmaya devam edecek.) Evet, 1952-53 yıllarında, on bir on iki yaşlarındayken aslında komünist olduğuma karar verdiğimi tamamen unutmuştum. Bunu ilk kez 2021 Aralık ayında ya da 2022 Paskalya döneminde hatırladım, tam olarak ne zamandı bilemiyorum. Her şey çocukluğuma ait açığa çıkmamış, bastırılmış bir şeyin bilincimde belirmesiyle başladı. Birdenbire şunu hatırladım, çocukluğumun belli bir döneminde aslında kendimi komünist olarak ilan etmem gerektiğini fark etmiştim ama bunu babama söylememem gerektiğini de biliyordum çünkü bu dünyada en çok değer verdiğim kişi olan babam bu durumu hoş karşılamazdı, bundan kaçınmam gerekiyordu. İşte çıkış noktası buydu. O zamanlar on bir yaşındaydım, bunu kolayca kanıtlayabilirim. Fakat her şey 1949 yazında ya da sonbaharında başladı. O yaz sekiz yaşıma başlamıştım. Çoktandır sular seller gibi okuyabiliyordum, yani okumayı bir önceki yıl sonbaharda, ilkokulun birinci sınıfına giderken öğrenmiştim, ancak sekiz yaşına bastığım o yıl artık gazeteleri okumaya ve haberleri takip etmeye başlamıştım. Norveç’in NATO’ya üye olduğu yıld, gazeteler Çekoslovakya’daki durumu, komünistlerin Josef Stalin’in emriyle orada bir “demir perde” oluşturduklarını yazıyordu. Bütün bunlar dikkatimden kaçmıyordu ve aradan geçen zaman içinde hem Doğu Avrupa’da hem de Yahudi diyarında –ya da Filistin’de–, yani Britanya’nın gözetimi altında İsrail Devleti’nin kurulduğu bölgede olaylar peş peşe ve hızla gelişti. Aynı zamanda İran’daki durum da beni, 1952 yılında on bir yaşında olan bir çocuğu meşgul edebileceğinden çok daha fazla meşgul ediyordu. Ve bugün hafızamda yeniden canlanan anılarım arasında böylesine önemli bir yer tutmasaydı buna belki de inanmaz ve burada dile getirmezdim. Bu nedenle şimdi küçük bir çocuğun dış dünyaya dair neleri kavrayabileceği, dünyaya içinden bakarak nasıl mantıklı bir resme dönüştürdüğü konusunu asla hafife almamak gerektiğini göstermek, hatta ilan etmek zorunda kalıyorum. Evde daima açık duran radyodan edindiğim tüm izlenimlerin, gazete başlıklarının bana haykırdığı haberlerin, büyüklerin kimi zaman

benim anlamayacağım şekilde, kimi zaman bana doğrudan mesaj verir gibi hiç durmadan konuşmalarının ya da sınıf arkadaşlarımla anne babalarının yaşamları ve fikirlerini çocukça ve bana güvenerek aktarmalarının toplamı, gayet tuhaf bir şekilde, üzerinde epeyce düşündüğüm şu karara varmamla sonuçlandı: Son tahlilde ben, tüm kalbimle davaya inanmış bir komünistim, bunun başıma açacağı tüm sorunlara rağmen, özellikle babamın karşısında, evet bilhassa babamın nezdinde. Öyle de oldu, bu kararın bana epey pahalıya mal olduğunun ortaya çıkması nedeniyle sonraları onu düpedüz bastırılmış ve tamamen yok olduğunu düşünmüştüm, ta ki şimdilerde, yani seksen yaşına geldiğimde –her ne kadar yetişkin biri olarak o çocukça kararımı tekrarlayıp pekiştirmiş olsam da– ansızın bilincimde taptaze bir anı olarak canlanana dek. Taptaze sorular sabah akşam zihnimi meşgul ediyordu artık. Başbakan Musaddık ile İran Şahı arasındaki o nihai hesaplaşma ne zaman meydana gelmişti? Aklımda kaldığı kadarıyla yıl 1952 miydi? Aca- ba daha 1951 yılında mı başlamıştım ben bu konuya ilgi duymaya? Yoksa İngilizlerin müdahalesiyle Musaddık'ın görevden alınıp tutuklanması ve (kaçma girişiminden sonra?) hapiste ölmesiyle sonuçlanan 1953 yılı mıydı o tarih? Bana göre bu olay 1952'de oldu. Bunun 1952 kışına, Oslo'da yapılan Kış Olimpiyatları'na denk geldiğinden eminim. O sıralar benden iki yaş küçük olan çocukluk arkadaşım Gunnar Henriksen'in evinde çokça vakit geçiriyordum, onu sınıftaki en iyi arkadaşım Gunnar Nerhus'un komşusu olduğu için tanıyordum ve sık sık Museumsgata Sokağı'ndaki evlerine giderdim. Bana öyle geliyor ki Gunnar Nerhus olimpiyatlarla pek ilgilenmiyordu çünkü 1952 Oslo Kış Olimpiyatları'nın yapıldığı o iki haftaya dair hafızama kayıtlı son derece berrak anılar arasında Gunnar yok. Bense iki hafta boyunca neredeyse her günümü küçük Gunnar'ın evinde, oturma odasında geçiriyordum, birlikte olimpiyatları veren radyo yayınlarını can kulağıyla dinliyor, Henriksen ailesinin abone olduğu başkent gazetelerindeki haber ve yorumları okuyorduk. (Olimpiyat döneminde Gunnar'larda bu kadar çok zaman geçirmemin bir nedeni de *Aftenposten* gazetesinin hem sabah hem akşam baskılarına abone olmalarıydı. Benim ailemin mali gücü *Aftenposten*'e abone olmaya, hatta olimpiyat döneminde bile olsa günlük gazete satın almaya yetmezdi.) Şubat ayının o iki haftası. Uyumlu, kaygıdan uzak ve güzel ortamıyla 1952 Kış Olimpiyatla-

rı. Henriksen ailesinin oturma odasından anılar... Ben ve küçük Gunnar. Ve daima odada bulunan, Gunnar Henriksen'in elli yaşlarındaki annesi. Biz üçümüz ortamın demirbaşlarıydık. Eve zaman zaman küçük Gunnar'dan yirmi yaş büyük ağabeyleri, yeni mezun bir matematik öğretmeni olan Goebb ile hentbolcu ve bankacı olan Kåre de uğrardı. Bizim ilkokulun öğrencileri, ara sıra gelip giden ağabeye inanılmaz bir kötücüllükle, Üçüncü Reich'in propaganda bakanı Goebbels'e gönderme yaparak Goebb diye hitap ederlerdi. Sizi temin ederim ki bu ismi ben takmamıştım, evet, sizden buna inanmanızı istiyorum, benim yapmış olabileceğim de düşünülebilir aslında çünkü ben de bunu yapabilecek biriydim, ne var ki bu lakabı takan bir başkasıydı, benim kadar kötücül bir başka ilkokul öğrencisiydi Eivind Henriksen'e "Goebb" diyen, evet, sanırım kim olduğunu biliyorum ve şundan oldukça eminim ki o çocuk ben değildim, benim küçük Gunnar'ın ağabeyine Goebbels diye hitap etmem imkânsızdı. Evet ara sıra Goebb ve ağabeyi Kåre eve uğrardı, ikisi de içeri girer, biraz radyo dinler ve sonra çıkar giderlerdi. Evde bir de Gunnar Henriksen'in babası vardı, Arabacı Henriksen. Kum rengi Fjord cinsi bir atın çektiği arabası, iki çalışanı ve ara sıra da yetişkin iki oğlunun yardımıyla –zamanı gelince küçük Gunnar da katılacaktı onlara– kazançlı bir nakliyecilik işi yapan Arabacı Henriksen çocukluğumun Sandefjord'unda, giderek motorlu araçlar çağına giren bir dönemde at arabasıyla iş yapan son insanlardan biri haline gelmişti. Henriksen evin geniş bodrum katındaki odalardan en az birini de kiraya verirdi. O günlerde bodrumu kiralayan kişinin Danimarkalı bir zanaatkâr ve aynı zamanda komünist olduğunu biliyor muydum? Bilmiyor olmam imkânsız, mutlaka biliyordum! Şimdi, 21. yüzyılda, daha doğrusu 2022 yılında, o kişinin en azından yüzünü gayet net hatırlıyorum; orta yaşlı, biraz tıknaz, şişman olmasa da tıknaz bir adamdı. Babacan, dost canlısı tipik bir Danimarkalı; hiçbir özelliği olmayan silik biriydi benim için. Ama şimdi hafızamda beliriyor, ölüler arasından dönüp gelmişçesine. Böyle işte. 1952 kışı. Arabacı Henriksen'in bodrumu. Peki ne vardı bu hafızamda dirilmiş adamda? O adam, benim bir çocuk olarak emip içime çektiğim bütün bilgiler yoluyla bana ulaşan dünyaya duyduğum ilgiyi teyit ediyordu. Arabacı Henriksen'in oturma odasında oturuyor, Oslo Kış Olimpiyatları'ndan yapılan canlı radyo röportajlarını adeta emerek içime çekiyor-

dum, aynı zamanda da evin bodrumunda yaşayan komünist bir Danimarkalı zanaatkârın varlığından besleniyordum. 1952'de Musaddık'la İran Şahı arasındaki çatışma kritik bir noktaya varmıştı; Başbakan Musaddık yeni meclis seçimlerinde ezici çoğunluğun desteğini almış ve İran Şahı'ndan ordu ile savaş bakanlığı üzerinde tam yetki istemişti. Şah bu talebi reddederek, petrol krizine son vermek için İngilizlerle müzakereleri yeniden başlatmak isteyen bir başkasını başbakan atamıştı. Bu durum sokaklarda şiddetli gösterilere yol açarak Şah'ı korkutunca Şah da Musaddık'ı tekrar başbakanlığa getirmişti. Olayların gidişatı fevkalade ciddi ya da bana göre gayet olumluyken –çünkü ben, yani okuyan, bilgili çocuk bunu böyle deneyimliyordum– Oslo'da Kış Olimpiyatları yapılıyordu. Ben de bu oyunların dünyasına kendimi kaptırmıştım ama bunu kendi evimde anne babamın yanında değil, en sevdiğim sınıf arkadaşımın benden iki yaş küçük arkadaşının evinde, Arabacı Henriksen'in oturma odasında yapıyordum. Peki ama neden oradaydım da anne babamın yanında değildim, niçin olimpiyatları, özellikle de sürat pateni yarışlarını babamla birlikte dinlemiyordum? Bunun cevabını gerçekten de bilmiyorum, bildiğim kadarıyla paten yarışlarını babamla birlikte evde de dinlemiş olabilirdim ama gözümde canlandırmaya çalıştığımda hafızamda bununla ilgili hiçbir anı bulamıyorum. Ancak şimdi, gayet berrak hatırladığım şey, Oslo'daki Kış Olimpiyatları'ndan naklen yapılan radyo yayınlarının çoğunu Arabacı Henriksen'in oturma odasında dinlediğim, çünkü her ne kadar paten yarışlarını babamla birlikte dinlemediğime aklım yatmasa da bilhassa Hjallis'in 5000 metrede, 1500 metrede ve 10.000 metrede altın madalya kazandığı yarışlar sırasında küçük Gunnar'ların evinde bulunmuş olmam bana tamamen imkânsız geliyor, o muhteşem 10.000 metre yarışı ki spor spikerinin heyecanla Hjallis'in Japon Sugawara'yı bir turla geçtiğini (Sugawara aslında uzun mesafe yarışında yedinci olmuştu) mikrofondan anons edişi hâlâ kulaklarımdadır. Kendimi en azından bu üç paten yarışını evde babamla dinlemediğime inandırmayı reddediyorum. Ancak şunu kabul edebilirim ki diğer paten yarışlarını (ki aslında yalnızca biri kalıyor: 500 metre) ve kış olimpiyatının geri kalan karşılaşmalarını Arabacı Henriksen'in evinde, küçük Gunnar'la birlikte onların oturma odasında dinlemiştim zira bunu hatırlıyorum ve de kanıtlayabilirim. Buradaki kanıtım Hen-

riksen'in geniş bodrum katındaki bir veya iki odayı kiralamış olan ve kendini komünist olarak tanıtan Danimarkalı zanaatkârdır. Şimdi anlatmakta olduğum ve sadece anlatmam gerektiği için anlattığım bu hikâyenin belkemiği bu kişidir. Bütün bu bastırılmış, derine gömülmüş, gizlenmiş şeyler şimdi yavaş yavaş geri geliyor. Bir aydınlanma yaşıyorum. Bugün adını hatırlayamadığım o adamla ne zaman ve nasıl tanıştığımı tam olarak bilmiyorum, belki de ona hiç ismiyle hitap etmemiştim, sadece “Danimarkalı” ya da “bodrumdaki komünist” diyordum. Onunla temas kuran ben miydim, yoksa o mu bilgili bir çocuk olan –o zamanlar öyleydim sanırım– bana ilgi duymuştu? En mantıklısı ikinci olasılık. Bunlar sadece 1952 Kış Olimpiyatları sırasında meydana gelen şeyler değildi, başlangıcı çok daha önceye, 1948 veya 1949 yılına gidiyor olmalı. En azından uzun süredir, yani okumayı kusursuz bir şekilde söktüğüm günlerden, ilkokulun ikinci sınıfından itibaren hevesli bir gazete okuruydum denebilir. 1948'de yedi yaşındaydım. 1952 yılında –ki bu satırları yazarken adeta o yıldıydım– on bir yaşındaydım. Dört yıllık bir zaman atlaması bu ve de bir çocuğun ufkundan bakıldığında inanılmaz geniş bir zaman dilimi. Bir çocuğun bu kadar zamanda nasıl boy attığını düşünün. Yedi yaşındayken muhtemelen boyum 1,10'du, on dört yaşına geldiğimde, yani bir ergen olduğumda tahminen 1,74'tüm; bu hesabı 1960 yılında on dokuz yaşındayken ulaştığım boya, yani 1,78'lik halime gelene dek dört santim daha uzamış olduğum varsayımından yola çıkarak yapıyorum. Bu açıdan bakıldığında 1952'de, yalnızca dört yıl önceki, 1948'deki halime kıyasla tamamen başka bir insandım. Aynı zamanda, bana bakan herkes beni 1948 yılında da, 1952 yılında da temelde aynı kişi olarak görürdü; yani çocukluk çağını yaşayan ve ister istemez büyümek diye adlandırılan o büyük eğitim ve gelişim projesinin içinde olan bir birey. Arabacı Henriksen'in geniş bodrum katında yaşayan kırk yaşlarındaki Danimarkalı zanaatkâr ve komünistle Arabacı Henriksen'in evine gelip giden ve zamanının çoğunu Museumsgata Sokağı'ndaki arkadaşlarıyla Arabacı'ya ait ana binanın yanındaki büyük ahırda geçiren okumaya aç çocuk arasındaki ilişkiye böyle bakılabilir. Şöyle de sorabiliriz, Danimarkalı kiracının ilgisini uyandıran ben miydim? Öyle olmuş olmalı. 1948'deki ve de 1952 yılındaki halimden etkilendiğini ve bunun onu eğlendirdiğini düşünmek için sanırım yeterli nedenler